

LIETUVIŠKASIS

BAŁSAS.

METAS ANTRAS. Tas laikraštis yra turtu LIETUVOS MYLETOJU. REDITOJAS JONAS SZLUPAS.
NAUJAS JORKAS, 27 d. wasario mėn. 1886 m. „LIETUVIŠKASIS BAŁSAS“ IŠEJNA 2s; k ant mėnesio.
KASZTUOJA ANT METU 2 DORIELU, O AUROPOJE 2½ DOR. ATSKIRAS NUMERIS 8 CENTAJ. UŽ COLI APGARŠINIMU
ANT METU 10 DORIELU, O WIENA SYKIGARSINANT 20 CENTU UZ KOZNA EJLUKE. ADRESAS REDYSTES: JONAS
SZLUPAS, 43 SPRING STREET, NEW YORK. ENTERED AT THE POST OFFICE AT NEW YORK AS SECOND CLASS MATTER.

KO MUMS REJKIA.

[Tąsa.]

Senovėje tautiškas pajautimas netik tarp lietuviu, o ir kitur, dar nebuvo apsišiekęs. Apsijautimas tautiško apšvietimo, mokslo sawiškųjė kałboje lenkuose rokuojasi no iwedimo lenkiszkos kałbos akadēmijose. Lenkiszka kałba Wilniaus uniwersitėte iwesta 1827 m.; priesz tai mokslā skelbė lotyniszka. Jei tarp tautu augsztesnės kulturos meilė tėwiszkos kałbos nelabai buvo apsiąntusi, žnoma, kad tarp lietuviu tas apsiąntimas dar buti turėjo menkesnis, nors Dauksza priekalboje sawo Postillos szaukė lietuvius, idant mylėtu o ne nekintu sawo tėwu kałba. Tautiszku instituciju dwasiszko padėjimo be reikalō jieszkotumėme senowės Lietuvoje, ale buvo daugiaus ekonomiszkus reikalus priesz akis turincziu.

Prie Aleksandro Jagėlaiczio i Lietuwa buvo gabenami dēl weislės arklei 'Hestrais' wadinami, kuriems susimaišzius su wietineis arkleis isigijo weislė garbingu žiamaicziau arklū. I Mažarusija dēl weislės gabenami buwo arklei isz rytu, isz Graikiszko Arkipelago. Lietuvoje buwo ir daromas isz kumelu pieno taip wadinamas 'kumys'. Pagal Norbuta, Jaroszewycziu ir Szainocha, XVII ir XVIII amžiuose Lietuvoje buwo irengtos arklū weistinės wietos: Lutomierze, Kanstantinawe, Nėswėze, Zdzięciolē, Birziuose, Olyke, Tauragėje (isz tos pastojo garbinga szios dienos wokiecziu cėsoriszka arklū weislykla Trakėnuose), Ostroge, Kny-

syne, Szczorcuose, Pohrebiszcuose, Podhorcuose, Międyborze, Klewanicuose, Zaslawiuje, Sławutoje, Liepiuje, Swojatyccuose, Mokranuose, Snowiuje, Odachowszczyznoj, Lohoiške, Pluszcziuose. Kasmet, nors Lietuwiszkas Statutas draudė iszwežima arklū, iszeidawo ju su wirszumi 20 tukstancziu i Prusus. Szioje gadynėje Lietuvoje augina arklus tiktai: pp. Sakel ir Pieczkowski Telsziu pawietyje, Przeciszewski Raseiniu; Korybut Daszkiewicz, Grožewski, Stulginski — Sziaulu. Senovėje garbingas Tyzenhauz irenginėjo weislyklas karwiu ir jaucziu, gabendamas weislinikus isz Ulandijos ir Szeicarijos. O szendien, gailėk Diewe, netik nesikelame augsztyu, ale puolame wis žiamyn taip ekonomiszka, dwasiszka, doriszka, o ir tautiszka ne daug pasikelėme augsztyu. Daugumas musu broļu miega taip, kaip miegojo priesz amžius, nors tuosyk ir apielinkinēs tautos sawo tautystės dalykuose neľabai krutėjo. Senovėje turėjome ir mokslawiecziau daugiaus, netik žiamesniu, o ir uniwersitėta Wilniuje, isteigta pirmiaus jėzuwitu, ale Batorio pertaisyta netik i dwasiszka augszcziuose mokslawiete, kokia jis buwo pirma kaipo Jėzuwitiszka Kollėgija. Buwo ir stipendijos dēl neturtingu isz užraszu wietiniu gywentojū; arlietuwei jas naudojo, apie tai nesakau, bet jos pasidarė isz užraszu wietiniu gywentojū, piningais czional surinktais. Po iszdraskymo Wilniaus uniwersitėto dalis tu stipendiju pariliko ant wietos, nēs užraszytojei newelyjo jas kitur perkelti drange su uniwersitėtu. Suma stipendijiszko kapitolo szendien Wilniaus moksliszkoje apiegardoje no se-

nowės uniwersitėto isznesza 900 tukstancziu rublu, wienok lietuwei isz ju nenaudoja, ir wargei kada naudos: greicziau bus apwerstas dėl pagelbos waikams wietiniu užstawnėjamu atėjunu. Wilniaus po uniwersitėto pasilikusia astronomiska obserwatorija, isteigta ir laikoma užraszais senowės, uždare, o piningus reikalingus dėl jos laikymo apwertė ant penėjimo wieno astrofiziko Pułkawos obserwatorijoj prie Petropilės.

Padėjime sawo (atskyrus Amerika), apie tautiszkas mokslawietes negalime nei mislyti, o tokios, kokios yra, nors uždėtos dėl musu naikinimo, didelei susimažino no laiku waldžios buwusios lenku rankose. Cėsorius Mikalojus užžengdamas ant sosto apdownojo Lietuwa geradaryste pagal sawo iszmanyma, uždarydamas 139 ukiszkas mokslawietes, keleta widutiniu ir Wilniaus garbinga uniwersitėta. Jo prieszėjis iszdawė 1827 m. uždraudima waikams ukininku baigti ne jau augszcziausia, bet ir widutiniszka mokslā. Po lenkmečio 1863 m. geradaringa waldžia Aleksandro II uždare wisas parapijines ir poniszkas mokslawietes; nors tartus instituciju, kurios mokslawietes isikė, užgrėbė, bet ju nei puse senowės skaitlaus neatidarė. Skaitlus augsztesniuju mokslawieciū Lietuwoje priesz isz dalinima lenku iszneszė 79 ir dwi akadėmijas su 40 tukstancziu mokinancziusiu. Metuose 1883 Wilniaus moksliszkoje apiegardoje buwo: klasiszku gimnaziju 8, progimnazijos 5; realiszku mokslawieciū 4, kuriose mokinosi waiku 6494; 3 mergiszkos gimnazijos ir du tokiu jau institutu. Metinis užmokesnis už mokslā priesz 1863 m. iszneszė 8 rublus, o szendien jis yra pakeltas ant 40 rublu per metus. Augszciausios mokslawietes wisoje Lietuwoje nėra nei wienos. Gywentojai Lietuwas buwo sudėję piningus dėl irengimo tekniszko Instituto, bet isteigti mokslawietes wyresnybė nepawelyja, nės turi buti bijosi, idant su mokslu tarp lietuwiu neatsibustu pajautimas neteisybės ir prispaudimo wyresnybės; dėlto ir lietuwiu i wyresnybės roda taipogi nepriima, sunkina jiems inėjima i uniwersitėtus ir specijaliszkas mokslawietes Petropilės ir Maksuos. Ziamesniu mokslawieciū 1881 ant 1882 m. buwo Wilniaus rėdyboje mėstuose 70, pawieciuose 280, drauge 350 mokslawieciū; Kauno rėdyboje mėstuose 153, pawieciuose 287, drauge 440 mokslawieciū; Garteno rėdyboje mėstuose 316, pawieciuose 670, drauge 986 mokslawieciū. Czia mokinosi: Wilniaus rėdyboje mėstuose waiku 4562, mergaicziū 2109; pawieciuose waiku 8781, mergaicziū 255, drauge 16014; Garteno rėdyboje mėstuose waiku 7397, mergaicziū 1560; pawieciuose waiku 22.064, mergaicziū 1318; drauge 32.609; Kauno rėdyboje mėstuose waiku 3703, mergaicziū 847; pawieciuose waiku 9075, mergaicziū 446, drauge 14.141. — Ukiszku mokslawieciū buwo: Wilniaus rėdyboje 179, kuriose mokinosi 8152 waiku 255, mergaicziū; Kauno rėd. 172, kuriose mokinosi 8379 waiku, 390, mergaicziū; Garteno rėd. 300, kuriose mokinosi 15.430 waiku, 1009, mergaicziū. Dėl ju laikymo dawė tuose metuose: Wilniaus rėdybos waldžios 18.950 rb., walszei piningais 17582 rb. 58 kp., produktais 6575 rb.; Kauno rėdybos waldžios 3858 rb., walszei piningais 58.316 rb. 73 kp., produktais 4335 rb.; Garteno rėdybos waldžios 39.203 rb. 50 kp., walszei piningais 32.488 rb. 31 kp., produktais 240 rb. Mokintiniu iszpuola Garteno rėd. 1 ant 37 gywentuju, Kauno rėd. 1 ant 101 ir Wilniaus rėd. 1 ant 74 gywentuju. Kauno rėdyboje, taigi kur susikimszė gywena lietuwei, nors walszei duoda daugiau dėl laikymo mokslawieciū, wienok prietaikmus skaitlus mokintiniu yra mažiausias, nės wyresnybė dėl mokslawieciū czionai duoda mažiaus, turi buti dėlto, kad czionai gywena patys bewaik lietuwei katalikai,

ir nors isz czionai po panaikinimo klostoriu ir kuningiszku parapijiszku turtu daugiau i sawo nagus užgrėbė. Wilniaus rėdyboje lietuwei katalikai jau susimaizso su bałtagudžeis nekatalikiszko tikejimo, dėlto ir downos waldziū jau didesnės, Garteno wėl, kur skaitlus nekataliku pereina katalikus, downos didžiausios, per ką ir mokslawieciū daugiau yra.

Ziurėdami i skaitlu mokintiniu matome taip jau neprietaikmu skaitlu waiku ir mergaicziū. Teisybė paskutiniame laike mergaitės, dukters lietuwiu ukininku, ja atrandame ir Wilniaus, Kauno ir Suwalku mergiszkos mokslawietėse; taipogi apgarsinimai pereitu metu Paryžiaus mediciniszkos akadėmijos tarp baigiancziu mokslā parodo ir Tregaicziute, dukteri lietuwiu ukininko; nors isz to kaipo padarytos pradžios galime džiaugtiesi, bet wis tai, lyginant su atsitikimais tarp kitu tantu, laszas marėse. Daugumas musu mergaicziū iszmoksta truputi siuti, grėbti, rugius griebti ir kitus namu darbus, kur pas koki ukininka daugel yra dukteriu, ukė iszmaityti jas wisas negali, eina i swėta sluginauti, kolek jaunos, ir laikia sau jauniko, o kad Lietuwoje skaitlus moteriu pereina su wirszumi skaitlu wyru daugiau kaip ant 52 tukstancziū, atmetus da procenta ant wyru, kurie ne weda paczios, iszpuola, kad su wirszumi 100 tukstancziū lietuwaicziū negalės sau jauniko sulaukti, be reikalo mes wainika ing upe ir lesins gaidžius Andrejaus nakti. Mergaitės sluginauja kaimuose, kolek jaunos, perėjus 30 metu; potam jau neradamos uždario, nes nedaugel darbu yra iszimokinusios apsėda antgrabius ir patworius bažnytkiemiu kaip ubagės. 'Otcziot Wraczebno-Policeiskaho Komitėta' Peterburgo už pereitus metus parodo, kad tame mėste diena 1 sausio szio meto buwo prieziuroje Komitėto 115 namu atwestu dėl garbės diewaitei Wenerai, kuriuose laikosi 4145 szios diewartės garbdawiu, tarp kuriu yra 211 arba 5 procentai wisu skaitlaus isz Lietuwas paeinancziū mergaicziū. Yra ju Warszawoj, Kyjawoj, Wilniuje ir kituose mėstuose. Kontingens ju renkasi isz tu, kurios mažai darbu mokėdamos norėjo rasti sau laime ir jauniki, nės tarp sawu rasti negalėjo, o tarp swetimu, kur walgyti tankei iszalikusios, turėjo pulti i nagus pirmojo, kuris nagus dėl ju pagriebimo isztraukė su pora grasziū. Kas tokiems atsitikimams yra kaltas? mės wisi, o labiausei tėwai mergaicziū, kurie neinbruko i rankas nei galwas sawo dukteriu reikalingo dėl wisoku uždarbawimu mokslō, iszleidė jas tarp swetimu, tarp wiuku alkstancziū mergiszko kuno. Nesakau, kad wisos lietuwaitės ir lietuwei eitu i augszciausia mokslā, nės dėlto ir wisos Rusijos mokslawietės neužtektu ir rastuosi per daugel mokintu taip jau alkstancziū, kurie darbo nerastu, wiskas turi eiti drauge, ale tautiszkas pasikėlimas neyra galimas be mokslininku, kuriems tarp musu wieta iszrasti reikia. Wyresnybė sawo desksterijose lietuwiu nelaike, tai wisiems yra gerai žinoma, ale tarp musu yra wietos, ne norui waldžios prigulinczios, o mės ir tas nemokame ar bijome sawiemsiems pritaikinti. Walszei storastos ir waitai, walszinei rasztininkai, gminu sudžios, renkami yra pacziū gywentuju; kodėlgi i tas wietas tankiausiai yra renkami atėję isz tamsiu użboriu, parodyti ranka nacelniky arba isprawniko? kada waldžia neduoda mums wietos, kam mums dairytiesi iszrinkimuose ant noro wietininku waldžios? Wietas per iszrinkima duodamas turi apimti tiktai musu wiengentis, o neatėjunas su protekcija; turime ir sawuju gana, o per bėdni esame, idant sawo beduonius, o da ir swetimus užstawnėjamus maitinti; — dėl musiszkiu tie, kurie musu sudėtai piningais maitina protegawotus atėjunas neduos in sawo kiszene paimtus, nors ne sawo piningus. Warszawoj yra geradaringos pagelbos draugystė ir toki jau yra ir rusisz-

ka. Kuomet Warszawinei draugystei yra uždrausta irengt xabowas su loterija, rusiszkoji kasmet jas irengia, nors neturtingu rusu mažai Warszawoje yra, o piningai dėl zabowu plaukia labiausiai isz kiszzenės lenku. Jei lenkai nuskriausti necitu ant zabowu, nenesztu sawo uždirbtu sunkei piningu ant swetimu reikalu, isz kuriu patys nenaudos, bet naudos tie, kurie apie reikalus lenku neatmena, nei zabowu buti negalėtu. Kodėl gi lenkai nesupranta sawo padėjimo ir nesza swetimiams sawo piningus reikalingesnius dėl lopymo sawo skyly? — Daktarai, adwokatai gali buti ir waldžiomis pargabenti, nors isz Kamezatkos, imdami ir alga no waldžiu, negalės gyventi su sawo dideleis reikalais, prie pacios tik algos, jei lietuwei neeis pas juos rodos jieszkoti, czėdydami piningus dėl rodininku sawo wiengencziu. Prie tokio sutarimo, jei jis tarp lietuwiu butu galimas, szendien kaip juodwarnei lekinti isz wisu užkaboriu Rusijos i Lietuwa turtus sau rinkti, pamatę, kad jie negreitai yra surenkami, nelabai ir skubintuosi. Ne neužkentimę ir nemeilė dėl rusu, nors jie mums tuomi moka, sziuos žodžius mums pasako, bet musu pacziu reikalai. Turime sawo adwokatus, bėdnuosius ir daktarus, reikia pirma apie juos mislyti, o paskui jau apie swetimus, ale ir czion statydami pirmiaus tuos, kurie ir apie musu reikalus neužmirsza. Sergancziam gydyklos užraszytos ranka kalbanczio 'gosudarstwenname jazyke' neyra gydingesnės už tokias jau užraszytas ranka brolo wiengenczio. Lietuwei negali patilpti i augszcziariusias mokslawietes Rusijos, kurios tiktai duoda prowas pnystės sluzboje, ale kada waldžios nesiskubina lietuwiams duoti sawo eilėse wietas, nėra jiems ir butino reikalo dairytiesi i uniwersitėtus, akadėmijas ir institutus Maksвос ir Peterburgo. Idant iszmokę mokslą galėtu sawo žinia atiduoti dėl naudos tik sawo wiengencziu, užtenka uniwersitėto Karalawcziaus arba tam tikru akadėmiju Wokietijos, o Wokietijos mokslawietės yra geriaus irengtos ir mokslas ten augszcziarius stowi ne kaip Makswoje arba Petropilėje. Mokslawietės rankdarbystos galėtu buti ir tarp musu irengtos, czionai waldžios ne taip jau galėtu sawo nosi ikiszti, betgi piningus dėl ju laikymo i rankas waldžiu atiduoti nebutu iszmintingai, jie galėtu buti apwersti dėl statymo cerkwiu ten, kur nei wieno arba kokietrys rusai yra. Taipogi gazėta 'Sowremennaja Izwiestija' parodo, kad Rusijoje per metus wisokie užžiurėtojai pawagia 540 milijonu rublu tantiszku piningu. T. b.

Gamtos mokslai ir draugija.

[Tąsa.]

3. XVI amžis. Ir labiausiai man kaipo lietuwininkui yra smagu praneszi, jog pirmuoju ir bewaik stambiausiuoju szwiesos neszėju XVI amžyje buwo musu sętautis, pruslietuwis Nikolaėjus Kopernikas, kurs gimė 1473 m. Torunio mēste; jis baigė mokslus Krokuwoje ir nuėję i Ryma kaipo mokintojas matėmatikos. Aplink 1500 m. jis sugryžo i Lietuvą ir buwo kanauninku Frauenberge. Czia tai jis stebėdamos i žwaigždes nujuto klaidumą mokslu Ptolemajo apie tai, kad žiamė ēsanti widuriu wisatos ir kad aplink ją sukasi saulėsu žwaigždėmis; ant gało po 20 metų darbo jis iszrodė, jog sistėma Pytagoro, kurią Aristarkus prilaike, yra teisinga. Jis paraszė rasztą apie 'riedėjimą dangiszkuju gumuln', kur jis iszrodė, jog žiamė sukasi aplink saulę, iszaiszokino priezasti pasiklydimu Ptolemajo, pridurė diagramą orbitos musu žiamės ir planėtu aplink saulę. Tas rasztas tapė atspausdintas kelomis dienomis pirm jo mirimo, 1543 m. Jo mokslas szendien jau wisu yra už teisingą pripažin-

tas, bet anoje gadynėje su wis nedaug kas tikėjo i tą teisybę.

Tuojuo po mirimo Koperniko, 1546 m. Helsinborge Szwedžiamyje gimė Tycho Brahė, kuriam buwo lemta paskui pasilikti garsingu astronomu. Berots jo dangiszka teorija, Tychoniszka sistėma, tapė weikei užmirsza, bet jo aprokawimas iwairaus krutėjimo planėtu ir pažymėjimas wietos stowiuju žwaigždžiu, kuriu jis suraszė 777, buwo labai naudingas dėl wėlesniu astronomu, kai antai Kėpleriui. Karalus Danijos Pridrikis II priskyrė Brahei wietą ant salos Huen, Baltijos marėje, ir mokėjo jam kasmet algą; bet pasimirus Pridrikiui žmonės pawydėdamas algos iszwijo Brahę, kurs gawo prieglaudą Czekijoje po sparnais cėsorians Rudolpo II ir czia jis padarė garsias astronomiszkas toblyczias, wadinamas Rudolpinėmis. Brahė mirė 1601 m.

Jau graikai žnojo, kad gentaras patrintas pritraukia sziaudelus ir kitus lengwius daigtelus. XVI amžyje daktaras Džilbertas (1540—1603) atrado, kad netik gentaras patryniotas pritraukia sziaudelus, nuoskutas no naugiu ir kitus daigtus, bet taip pat daro smalka, diemantas, krisztolas, sėra, alunas, sakai; jis taipgi parodė, kad pritraukimas yra stipresnis szaltame ir sausame ore no kad sziltame ir drėgname. Nors Džilbertas tą gamtiszką pritraukimo spēką wadino 'magnasybe', wienok szendien wisi matome tame pradinius tardymus su elektra.

Apie 1560 m. Baptistas Porta isz Neapolo pastebėjo, kad spindulys perleistas per skylutę langawerėje meta ant preszpryzinės sienos paweiksštą daigtu, pasisukancziu i kelą szwiesos, ir kad jis idėjo i tą skylutę dubu stikla, paweiksšlas tapė daug aiszkesnis. Kryžkryžis no daigtu persipjaujant spindulams gaunasi tokiu budu paweiksšlas atbušu daigtu. Porta isztėplodamas paweiksšlus pamatė, kad jojo iszradinis yra labai naudingas dėl atpaweiksšlindinimo muszi, medžioniu ir tt. Taigi Porta pirmasis iszrado 'laterna magica'; bet nupaweiksšlindinti jis nemėgino prie lampinės szwiesos, ką padarė wėlaus wokietis Kircheris. Tas tai patyrimas Portai parodė, kad musu akis gali buti wisai taip padaryta kaip kad ana skylutė su ilankiu stiklu, ir kad Alhazenas rado teisybę sznekėdamas apie tai, kad spindulei weikia isz lauko pusės musu aki.

Dar XVI amžyje pradėjo daryti sawo tardymus garsus Galileo dei Galilei, gimęs Pizos mēste 1564 m. Budamas dar studentu jis 1583 m. bažnyczioje pastebėjo, kad ar žibintuwai siubawo placei ar siaurai, wis tiek pat dėlto reikėjo laiko; taip ir akmenėlis prie gało siulo prikabintas, jei tik siulai buwo wienodo ilgumo ir lankas, kuriame paswaras buwo prikabintas, nebuwo perdidis, reikalawo tiek pat laiko dėl siubawimo prieszakyn ir atgal. Tai yra pradžia dzigorinės pakabės, kurią isz pradžios daktarai wartyo del szinujimo, kaip musza plasnójanczioui gysla arba artėrija. — 1589 m. Galilei tapė mokintoju matėmatikos Pizoje ir czia jis iszrado, jog daigtas paleistas no augszto žiamyn puola ne su wienodu greitumu, ir po ilgu tardymu jis rado, kad pirmoje sekundoje daigtas puola 32 pėdas, antroje — 64, trečioje — 96 ir tt. Taigi greitybė puolanczio daigto kožnoje sekundoje pasididina aritmetikiszkoj eiboje. — Weikei po to Galilei emė iszrodinėti, kad wisi daigtai, ar lengwus ar sunkus, puola su wienoda greitybe per ardmę wisai tuszczią, be oro. Kadagi tuomet orinė plumpa dar nebuwo atrasta, už tai Galilei negalėjo mokintiems gana aiszkei parodyti tą sąprotawimą. Ir taip jau Galilei nepatiko žmonėms už tai, kad rodė klaidumus Aristotėlo; dėlto jis iszszikraustė isz Pizos ir tapė mokintoju Paduoje 1592 m. — Tame pat mete Galilei ir kitą istatymą atrado, o tai tą: pajiega *pacelenti jeib kocoli sunkumą no dwoieju swaru augsztyn, per wieną pėdą pakels*

wieną swarą ant dwojeu pėdu, taigi ant kiek padarysi swarumą lengwesniu, ant tiek ji ta pati spēka pakylės augszcziau. Jeigu du sykiu padidinsi swarumą, ta pati pajiegapakėls ji tik pusę taip augsztai; jeigu 3 sykius swarumas pasididins, tai iszkėlimasusimažins i trecią tik dali ir tt. — Kuomet Galilei tyrinėjo istatymus krutėjimo, kitas garsus mokslininkas Stewinus isz Bruggės apgarsino kningutę, kurioje jis padėjo pamatą statizkam mokslui, mokslui apie daigtus atilsyje, stowyje.

Kuomet Kopernikas sugrumė Ptolemajo mokslą, o Galilei sukuszino Aristetėli, kitas mokslininkas Wesalijus, gimęs 1514 Bruselyje, ėmė tyrinėti ir pjaustyti lawonus, ir budamas mokintoju Paduoje, sziaurinėje Italijoje, 1542 m. apgarsino sawo ‚didžiąją anatomiją‘, isztyrimus sudėjimo žmogiszko kuno, kur daugybę dalu nupaweikslindino, iszgraižydamas ant medžio. Czia jis iszrodė, kad Galėnas, kurs nebuwo pjaustęs žmogiszko lawono, daugiur pasiklydo ir tuomi padarė dideli trenksmą tarp žmonu, tikinczu in Galeno nekłaidumą. Ant nelaimės Wesalui pjaustant lawoną wieno szpaniszko bajoro szirdis jo dar trukeziojo; dėlto jis tapė priesz szwentą kuningu inkwiziciją apskustas už nužudymą gywo žmogaus ir myriop pasmerktas, ir tik Karolis V, karalus Szpanijos, korą myrio permainė ant kelonės i Palestiną. Isz tos kelonės pagryžtant laiwias pas salę Zantė sukrinszo, ir Wezalijus nuskendo. Wezalijus žmones mokino dwykams prisižiurėti per patyrimus, ir czia yra jo swarba. — Tame pat laike dar gyweno Gabrėlus Fallopijus isz Modėnos ir Baltras Eustachijus isz San Severino, kuriuo du taipgi anatomijos mokslą platino (Eustachijinė dudutė ir Fallopijinė skylė).

Kiti gi mokslininkai atsidadė tyrimui gywuolu. Taip darė szweicaras Konradas Gesneris, gimęs Zurike 1516 m. Jis apkelawo Szwicariją, Italiją, Wokietiją ir Prancuziją prisižiurėdamas gywuolams ir augmenims tu krasztu. Zurike jis itaisė zoologiszką daržą, kur sustatė i tam tikrą eilę iszkimsztas gywuolu skuras; sawo kasztu jis laikė taipogi ir botaniszką daržą. Jis tyrinėjo weiklumą augmeniu i žmogaus kuną; wieną syki jis paėmė per dideli dosą nuodingos žolės ‚dronicū‘ ir — apswaigo, o pasigawęs jis wisiems apraszinėjo, ką jautė. Tarp 1551 ir 1565 m. jis paraszė ‚istoriją gywuolu‘: dwojose dalyse jis raszė apie keturkojus gywuolus, wienoje — apie paukszczius, wienoje — apie žuwis ir wienoje — apie gywates. Czia jis apraszė ilgumą amžio, papratimus daugumą waiku, ligas, wietas buweinės gywuolu. — Pirm Gesnerio laiko žmonės augmens dalyjo pagal ju pawirszutinę iszweizdą, o Gesneris toki padalyjimą rodė ėsant kłaidžiu ir patarė tai daryti pagal ziedus ir sėklas. Jipaliko 1500 nupaweikslindintu augmeniu. — Gesneris raszė taipgi apie nauges, iwairius pawidalus wisokiu naugiu ir apie dėžes randamas plutoje žiamės. Ką tiktai tą weikalą apgarsinęs Gesneris mirė 1565 m. — Gesneri labai mylėjo sągywent; jei už jo gerumą, nors jis buwo beturtis pagal kilmę, bet paskui igijęs ir didelus turtus juos apwertė ant pakėlimo mokslu ir pagelbėjimo beturcziams mokslininkams.

Jau mirus Gesneriui, apie 1583 m. Andrius Cėzalpynus mėgino augmens padalyti pagal ju sėmeni arba sėklą. Jis padalyjo augmenis i medžius ir žoles (o graikas Teoprastus atskyrė: medžius, krumus ir žoles). Medžius jis padalyjo i dvi dalis: 1., wieni turi daigeli ant galo sėklos tolausei no stiebelo, kaip antai italiszkasis rieszutas; 2., kiti turi daigeli ant galo sėklos arcziausei stiebelo, kaip obuolis. O žoles jis padalino pagal daugumą sėklu ir pagal tai, kaip jos yra sueluwotos sėkliniame sudynė, i 13 skyriniu. Nekurios augmens turi wieną sėklini sudyną arba ankszti, kurioje

tepa sėklos, kaip wa musu paprastasis žirnis; kitos gi turi sėklini sudyną padalytą i kambarėlus, pilnus sėklu, kaip kad yra galwos aguonu ir tt. Cėzalpynus žinojo apie 1500 weislu žolu. Jis pirmasis parodė, kad nekuriuose augmenyse yra wieni tik stagarėlei be sėkliniu sudynu, ir kad priskyrimas tu stagarėlu yra nupurkszti sawo dulkutes ant žolu, kurios wien tik sėklinius sudynus turi, ir taip apsiwaisinimui iwykus žolė pradeda augti. Tokios žolės, kurios turi wiena wyriszkąji stagarėli, o kita moteriszkąji sėklini sudyną, szendien wadinasi dwinamėmis [dioikinėmis] žolėmis.

Bet ir kituose dalykuose žmonės ėmė eiti gudryn. Paracelzus, kurs buwo gimęs 1493 m. Einzydeluose Szweicarijoje, mokino, kad oras peni ugni, kad jeigu geleži idėsi in sėriszckąji degilą ir wandeni, nawatnas oras isz to pasikėls. Jisgi isz sąmaiszties aukso su sidabru iszgowo sidabrą su paželba gywmariszko degilo (acidum nitricum, arba aqua fortis): sidabras isztirpsta, o auksas krinta ant dugno sudyno. Taip wienok jis daug daigtu mokino nėkingai. — Kitas kemikas Van Helmontas, gimęs Bruseyje 1577 m., žinojo daug duju, ipaczei jis pamena dują pasikelenziją no alaus ir kitu rugstancziu skyseziu; jis tą dują wadino ‚gas syluestre‘, o szendien ji turi wardą ‚glukoza‘. Jis pirmasis iwedė in wartonę žodi ‚gas‘ (wietoje senowes ‚spiritus‘), kurs pawsina no wokiszko žodžio ‚geist‘.

Taip tai matome, kad XVI amžyje žmonės padarė dideli žingsni i prieszaki. Isz wienos pusės tikėjimiszka rewolucija pakelta Martyno Lutario, isz kitos — sutrupinimas iszsitikėjimo i nekłaidumą Aristotėlo, Galėno ir Ptolemajo suugždino žmogiszką dwasę, kuri dabar ėmė wisuose užkampiuose krutėti ir weržtiesi i walnybę. Bet užsibaigėtas umzis ruszei. Džordano Bruno, gimęs 1550 m. Nolos meste Italijoje, atwirai mokino, kad Koperniko sistėma yra teisinga, beje: kad žiamė sukasi aplink saulę. Jo asztrus liežuwis daugybę jam prieszginu padarė. Labiausei kuningijai jis ikyrėjo mokindamas, kad biblija moksliszkuose dalykuose dėlto klysta, kad ji yra rasztu mokinancziu Diewų mylėti ir gywenti teisingai, bet ji nesiima iszriszti moksliszklus klausimus, ką szendien kuningija pati wisur pripažysta. Bet tuomet szwentoji inkwizicija kitoniszškai mislyjo, ir Bruno tapė kaipo netikis bediewis 1600 m. Ryme sudegintas ant malkynės, jau tai už skelbimą, jog žiamė nėra widuriu wisatos, jau tai už stigawojimą, kad gali buti ir kitos gywunu apgywentos žwaigždės kaip kad musu žiamė; szendien mokslas ir tą jo misli ima pptwirtinti. Taigi yra aiszku, kad Bruno mirė už teisybę! Matote, ką daro neužkentimas pažiuros doru žmoniu! T. b.

Wanduo tekantis ir stowintis.

Wienam Iugne kłaksojo srutos, purwai, maurai ir dar kokios ten kitos bjaurybės. Jos wis ant daigto stowėjo ir negalėjo susiartinti su netolymais pro szali tekancziu upelu Matydamas, kad jam supulti su upelu neteks, Iugnis wan duo pasidydziauodamas i sriautini wandeni tarė: ‚Kas isz tawęs? nei wienas tawo laszas nepastowi ant wietos, tai jis tolyn nuteka, tai gywuolei ir augmens ji sugeria, tai žuwis ir wabalai ji mėgia; o asz, na, tai jau kas kitas! Mano kwapnuma bent wisi wengia; nėks manės neužkabina, asz ilsiuosi ir žiuriu i ta taip melinga dangu, kada man tinka, o kad ne — tai asz iszdžiuwęs pasiwerzeziu i grnoda, per kuri nėkas nesidrąsina eiti, isz laimės kojas nusiłaužyti. Kad tu nebutum paikas, atėjęs su manimi imtum gywenti romei ir nėko tau nerupėtu darbai‘.

Jam ramei atsakė tekęs upės wanduo: ‚Asz džiangiuos,

kad manę wisi wartoja rasdami naudingū, dėlto asz asmi ir šwėžus, wis ir wis gaiwus ir gajus. O kad tu esi pilnas smardumo, tai tawimi wisi piktinasi ir tawęs wengia isz tolo. Nors asz tik szitą menka sriauteli pripildau, wienok asz gamtai asmi dėkingas už tai, kad ji man suteikia waiskumą bei šwėžuma, ir gywunams, kad jie manęs neteršia, wartodami manę dėl sawo reikalu. Kad tu lūgnas ir didelis tywuluoji, asz tau bjauresties wisai nepawydžiu. Tu kłaksok kaip kłaksojęs, o asz tekėsiu sawo keleis".

Ir lūgnas nebemokėjo ką naujo sakyti pamatęs, jog sriautelo wanduo ji wisai už reikala panėkina.

Toki palyginima szendien yra daugiur galima pritaikinti. Lenku 'Ojczyzna' wisai paweidi yra i ana lūgno dumblini wandeni szokdama priesz lietuwybės atgijima, doriszka: taip tyra; taipogi ir lietuwininkai, kurie ant daigto, senowiskame snudume stowi ir dažo sawo nosi i lenku nedoręgeisma lietuwininkus sulenkinti, no tolo jau yra pažymė sawo kwailumu ir bė lūkeszio striuokezija priesz tikruosius lietuwininkus už tai, kad tie yra gaiwintojeis tėwynės Lietuwos.

J. Szl.

ZINDAWYSTA

arba straiapsnelis raszto isz latuwiszku dėju isztrauktas isz lenkiszka: suraszytu Jokimo Lelewelo 'Dzieje Litwy i Rusi' kningelu.

[Tęsa.] *Ziamaitija.* „Toje žiamojoj szalyje Latuwos latuwinkai žiamaiczeis wadinami dėlto, kad jie žiamai pamariuose bewaik gywena, buwo kitąsyk kiecziausi ir twircziausi, taip ant wainos kaip ir tikėjime, latuwinkai lyge kaip szendien stipriausi krikščionys. Ziamaiczei todėl ne priėmė krikščioniszkos wėros drauge su augsztaiczeis arba Augsztoczeis latuwinkais, bet daug wėlaus. Ziamai czei nesidawė taip greitai apkrikztyti neigi sprandus nu lenkti priesz ponus naujai parkraustytus per pusiau apjaku si Jiegalu. Ir priesz kryziokus jie smarkiaus kowoję ir lan kizkus ateiwius ponus. Jie ilgai da garbino sawo senosius diewaiczius po užweizda augszciausioje Diewo, Diewi Tėwo. Ziamaitijoj szwentoje ugnelė Zinyeczios ilgai da kurenosi Panewėzyje ir laikėsi iki 1417 m., kuriame tai czėsbuwo krikztyti ir Ziamaitijai wyskupas buwo paskirtas ir 12 parapiju uždėta. 1414 m. mirė paskucziasias Latuwos Ziamaitijoj Krywiu Krywaitis Gntautas. Bet žmonis, sakraztininkai nusidawimu, laikėsi wietomis sawo senosios wėros ir paprocziu iki XVI szimtmecziui, ir tas paprastai apėras apėrawojo diėwams sawo paslaptomis, nėsa smarke buwo uždrausta no wyriausybės taip kuningystės kaip ir waldžios senus diėwus garbinti ir grasinta smerties korawone. Katalikai labai prisibijodawo latuwiszku ir rusėni zkraganiu ir dažnai atsitiko, kad pulkus apskunstuju warė ir Niamuna arba i kita kokia ūpe plūkydi: nėsa, sako, katras neskendėjo arba negrimzdo dugnon, tas buwęs rag nius. Kaltiejie mokslo ir zinowystės apkerėjimo arba apraganawimo kiszdawę galwas ir pasturgalus i wandeni, bile tik parodyti, kad ir jie skęsta, bet neskęsdawę, ir tuos wyriausybė pririszusi akmenus ant kaklo skandydawus arba ant laužo sudėgindawusi. Tokie tai buwo widuramžinei iszmingi wirszininkai waldžios kuniszkos ir dwasiszkos! Kiek tai ne kaštu žmoniū sawo gywasti tokiu budu patrotyjo, wienam tik Diewi žinoma.) Ziamaitijoj žmonės buwo daug laimingesni už kitus sawo brolus latuwinkus Augsztoczeis wadinamus, žinoma tiktai patol, pakolei ir ant ju naujieje ponai waldonai werguwės jungo neuždėjo. Lelewelis szitaipos apie tos szalies gywentojus raszo: „Tas pasiweilinimas apkrikztyti nemenkiaus reiszka, kad ta szalis atskyrim

ilgiausei iszsi laikė latuwiszkus gaiwatus. Nebuwo joje tokiu kuningaiszcziu, kokie Latuwos atsirado, neturėjo nei bajoru. Zmonės jos žiamo ugio, ukiu užsiėmę, džiaugėsi mažu kudlotu arklū, nedidele karwele ir jaucziu, menkais namais. Grincios ju paigos, namais wadintos, tuo pacziu stogu dengė sawiszkius su szejmyna ukininko ir jo gywuolus. Padarynės artojystiszkos medinės be apkaustymo ir geležies, užteko jam ant iszdirbimo deringos žiamės. Lygei maži girgždanti wezimėlei ir ratai ju be geležies suwazięjo waisius, kuriuos jiems graži žiamė pagamino. Ar sawo pacziu ar samdyta žiamie apdirbo žmonės arkaimuose ar sodžiuose ar didždwaruose, kurie lyg mėstai iszweizdėjo, gyweno, wisur lygei buwo walnas, lygei po wiena tiesa. Turtingesniejie ir galingesniejie nesiskyrė da stonais, kurie atskyrio budo warda butu nesziųę, o norint lygei dalinosi wajaunais Latuwos džiaugsmingais neprietelu isztrėmimais kiek wienas isz žiamaitiszku žmoniū ju prakilnyste dastojo, kaip tiktai turtu ir walnybe iszskilė. Ziamėje i kowas ipainiotoj, ir suweltame su praszalieczais panczius newalos sukanczeis, newalninkiszkas stonas negalėjo buti nepažystamas: todėl galima atitikti dowanojimus koku wienstypiu žmoniū, kurie no wieno apturėtojo pereidawo pas kita. Tie wienstypiei atsitikimai geriausei nurodo, kad minios žmoniū buwo walnos. Wisa žiamė padalyta i walszczius, turėjo sawo pacziū iszskiriamus urėdininkus, o ant wisos Ziamaitijos buwo wienas wirszininkas, iszskiriamas prakilnesniuju žkininku, Starasta (ar ne seniunu?) wadinamas, kurisai augszciausia tiesininkyste užweizdėjo: turtingesniejie ir wargingesniejie, wisi žmonės be skirtumo ant jo sudo atsizaukdawo. Ziamaitija nuolat prie sawo parėtko laikydawosi, paskesnėse tiktai gentkartėse palengwam užplaukimui Lankijos ir jos gentystei nusilenkdino. Su Latuwa susiliepusi ir susiriszusi broliszku rysziū, Latuwai tai primindawo czėsais, kaip jos walnastis per kokius norint padawadyjinnus galėjo buti nuskriausta. Waldėsi pati sawimi, Wyntantas niat nesikiszso per daug ir jos luosybės nedrumstė. Su Latuwa wisiszka: kitaip buwo". T. b.

Rasztas isz Lietuw-Łatwijos.

Łatwiszkoji dalis Widbodės rėdybos wadinasi pas latwius 'Inflantu zeme', gywena ten 300 tukst. latwiu kataliku yra ten 70 bažnycziu 56 parapijose. Isz tos priezasties, kad ten bėdnei žmonės, newisos bažnyczios turi wargonus ir kuningus. Prisiłaiiko jie kningose lotyniszku litaru, kurios paskutiniuose laikuose taip kaip ir lietuwiams tapė rusiszcos wyriausybės uždraustos. Łatwėi katalikai Baltijoje gywenantieje wartoja wokiszkas litarns, o ten wienok anu su wisu nepažysta ir per tai negali naudotiesi isz latwiszkosios aszlawos wokiszkomis litaromis spausdintos; prie ta dar ju kalba truputi atsiskiria no anos. Thri jie sawo kalboje ne curias dwasiszkas kningas. Baronas ano kraszto Gustawas Manteuffelis yra jiems paraszęs ju kalboje aritmetika, taipgi per daugel metu iszleisdinėjo kalendoriu: 'Inflantu zemes laikugramata'. Jis yra regis wienintelis rasztininkas toje kalboje. Jie yra daug bėdnesni ir tamsesni už latwius lutančius. Mažne wisi bajorai ano kraszto yra ipėdineis kryžewiu wokiecziu, kurie nepriėmę lutariszko tikėjimo pasiliko prie katalikiszko; jie wisi iszwirto i lenkus ir rokuoja sawę prie lenku, per tai łatwiszkoji kalba ano kraszto yra nemaž susilenkinusi.

Kuržiamyje apigardoje Garsen arti Huksztos yra pilna parapija lietuwiu lutariu.

Mažne wisa sziaurinė dalis Łatwijos dabarnykszczios buwo užgywenta Widu ar Igauniu ir Libėszu; su laiku wienok ar jie turėjo gilaus pasitraukti i sziaure ar iszwirsti inž

latwius; patys wardai wietu rodo ta teisybe, ir taip Jielgawa Igauniu kalboje pažymi 'pilis'. Dabar pasiliko tik liekanos tu giminiu Latwioje: Libėszai gywena dar pamareis ant pacios sziaurės Kuržiamės, daugiausei jie yra žwejeis. Wietos, kur jie gywena, wadinasi Popen ir Dāndangen. Ju kalboje nėra nei jokiu kningu; jie kalba libėsziskai tik tarp sawės, su kitais gi latwiskai, meldžiasi taip jau latwiskai. Kuningai sako pamokslus latwiskai. Kaip gentė jie yra jau ant kraszto pražuties; yra ju regis isz wiso 8.000 žmoniū. Gaišu, kad nėks nesirūpina surinkti ju dainas, patarles, priežodžius, taipo jau žodžius, idant turėtumėme nors dėl mokslo medegos po ju isznykimo. Regisi ta darba reikėtu atlikti latw.ams. Netoli no Iļlukszto wietoje Kanczpilieszi, Kuržiamyje, gywena wėl igaunei karaliskose girėse, liekanos senowės Igauniu to kraszto. W.

Isz Baltimorės 11 d. wasario 1886.

Guodotinas Rėdytojau! Praszau tamistos patalpinti keleta žodžiu ir sawo laikraszti apie tai, kas atsitiko pas mozurius lenkiszkos parapijos Baltimorėje. Jau isz seno czionai nesutikimai tarp parapijonu ir kuningo s. Stanisłowo bažnyczios, wienok bļogas darbas lenku dar iki sziam laikui buwo paslėptas, o dabar jau wisai pasirodė wisame sawo blizgėjime, ir taip: buwo czia dwi partijos tarp juju, wiena ējo sususilenkinusiu kuningu, o antra priesz ji ir ardė tarp kuningo ir parapijonu sutikima, bet priesz apraszoma atsitikima persipraszė kuningo. Isz prieszininku pusės, sausio mėnesyje, atėjęs wienas lenkas pusiaunaktyje praszė kuningo, idant jis atlankytu wiena apgultine pagal krikščionisz ka buda. Szits paklausęs kuomi greicziausei nuējo pas ligoni, o atlikęs grįžo namon. Tuomi tarpu susitarę trys mozurai užpuolė ant jojo (buwo ju 7, bet matai ir czia szeszku yra), o kad riksmas kuningo butu negirdėtas, tai jam burna užkiszto jo nosine skepetaite, kuria ant rytojaus wienas wokietis rado sukruwinta eidamas i dirbtuwe ant Lucus Point su ženkliszkomis litaromis kn. Kunczos. Ir taip szonkaulus jo suskaitė szaunei, kad kuningus nelaukęs 3 nedėldieniu atidawė duszia Diewui 8 d. wasario. Matote, brolei lietuwininkai, kas tai dedasi bļogo tarp lenku, kurie jau nesyki su tepė sawo warda; Tolėde, Milwaukėj nei Detroite nepapildė taip bjauraus darbo, nors prie to dinamyta, peilus ir rewolverius pasinaudojo, bet dar kuningo neužmuszo. Kn. Kuncza lenkai butu czion ant wietos užmuszė, bet jis prisiekė ant to, kad jis neiszduos juju, o dabar wisiems czion yra žinoma. Kuningas priesz myri ta diena ar ankscziaus pasakė ta paslapti arkiwyskupui, daktarui ir seserims Felicijonkom melsdamas, idant to negarsintu, iki kol jis gywas ēsas, o jam mirus tai kad ir paskandinimai, tai tik tiek. Nors Kuncza nebuwo wisiszka geras kuningas dėl wisu, ale tai ne mums apie tai, ir nei lenkams. Ir žiurėkite ant piktumo lenku: kuningas budamas kilmės lietuwiszkos iszstatė jiems lenkiszka bažnyczia ir pats buwo tikru lenku... [kas dar gal arsziaus dėl lietuwybės], o ji lenkai užmuszo nežiurėdami ant to, ka jis jiems tiek gero padarė. Taigi brolei lietuwininkai, girdėdami apie tokias nelabystes nesiglauskite prie juju mainydamai sawo prawardės, kaip ir czionai asz dauguma tokiu pažystu, ir taip wienas jau nēwa truputi mokintesnis (kurio liežuwis lenkiszka kaip ilgas botagas piemens, stowinczio tarp szakotu medžiu, wisur painiojasi, kad juomi matoja], lietuwiszka prawardė jo no dėdo pradėdžio 'Lietuinykas', ale mat jau ji jam nedailei skamba; tai tik pažiurėk, kur jis užsiraszto, o rasi wienoje wietoj 'Lietuwnik', o kitur... owiez Na, kaip tai iszrodo? Man duodasi, kad laikas jau yra susiprasti irnėkad nedainiuoti isz lenkiszku kanticzku, nės jau lenkai yra pripratę lietuwininkus skriausti ir minti po koja

tai wis, kas tik yra lietuwiszka. Istorija mums gana aiszkei rodo, kad jie buwo wisados musu neprieteleis, yra ir matyt kad tokeis pasiliks dėl musu tautos. Ir Bismarkis juos iszwedineja kaip wilkus isz kaimenės, nės pagal jo žodžius: negalima laikyti toki gaiwala... Tai yra teisybė!

Ksaw. Massionis.

Rasztas isz Dover, Ohio, 14. II. 86.

Ką žmogus žino, nėkada negali užlaikyti, ir man reikia pasakyti, ką žinau. Cleveland'e O. yra keletas lietuwininku pasiilaukancziu gerai, kur galėtu pridėti kelis dorėlus ant L. Balsu ir skaityti ji, bet to nenori ir dėlko? Wieni turi palokes apsiženyję, kiti nori ženytiesi; tai jie nekenczia, kad L. Balsas palokus peikia. Ale kaip nepiekti, kad teisingai, be jokio grėko. Man pacziam tikosi syki eiti su wienu paloku nakties widuryje isz Cleveland i Newburga. Palokas sako: ar tu katalikas? Asz sakau: naje, katalikas. Pal.: asz ir katalikas; nu o kaip tu mislyji no p. Jėzaus, ar jis yra Diewu? Czia patauzyjęs nėkus paskui palokas pradėjo keikti bažnyczia, kuningus ir szw. sakramentus. Asz sakau: kad tu taip gudrus, eik sau, o asz sau. — Kodėl, ar tu pyksti? asz mėgiu toki žmogu geriaus kaip Diewa, su kuriuomi galu susisznėkėti. (jis daugiaus negalėjo kaip lenkiszka, o 5 metai Amerikoje.) Paskui mislyju, ar welnias eina su manimi, o buwo 2 adyna po 12 nakti. — Tikra teisybė, tai man taip nepatinka, kad tie lietuwininkai užsideda su palokėmis mergomis. Jos bėga kas nedėle prie ju, duoda piningus pirma czėso, kad tik priwiloti, ir gal kitokiu dalyku prisigerina... O lietuwininkai nesusipranta, kad nori juos sugauti palokės in sawo sterble; tada susipranta, kada palokės sterblėje pasijunta. Asz norėjau pamokinti lietuwiuis ir palokes per darba, ale nepasisekė, nės norėjau per staigai sudaryti; ženytiesi dusyk tiek yra geriaus nigerka, o ne paloke, nės kol dar merga palokė, tai dar dabinas, o syki gawo wyra, tai kaip wiszta pereklē ir waikszezioja su pilwu paleistu ir su kruti ne atdara. Mės broloi lietuwininkai drutinkimėsi, kurie skaitome L. Balsu ir storokimėsi užsimokėti kuomi greicziau prigulinti mokesti, tada galėsime laukti tankiaus gazėtos ir did snės. Jeib kas sako, kad L. Balsas yra mažas; ta turime apsirokuoti, kad užmokėsime greit wisi, tai bus gazėta didelė, o jeigu iszkriksime, tai L. Balsas wisas isznyks. Man rodosi džiaugsmas, kad tik yra pradžia, tai gali tikėtis, kad bus ir daugiaus. Aprokuojant tas L. Balsas yra mums ant naudos: wiena nereiks kitu klausinėtis koku naujienu, patys žinosime; antra: paprasime gerai skaityti ant kningu tankei skaitydami ir susižinosime sawo brolus lietuwininkus gywenanczius Amerikoje. Wisi užlaiko gazėtas, tik lietuwininkai wieni neturėjo iki sziolei, tyczia neapsileiskime kitais. Baigdamas sakau: tegul gywena Lietuwa ant wisados, be jokios bėdos. Asz Nikodemus Martiszauckas ta raszta raszau ir skaityti lietuwininkus užpraszau; o jei kam nepatiks, tas tegul paliks...

Rasztas isz Szenandorio, 22. II. 86.

Diena 13 wasario nekoks paleistuwas Adomās Kielus, kuris namuose Wencio geroka czėsa gyweno, o aplesdamas anuos nelaimingus namus per isakyma turi buti gaspadoriaus paties pawilojo drange ir anojo mylimaja pacziute, su kuria turi buti pirmiaus kokius šicziulingus susineszimus turėjo. Persikraustė abudu slapezia pas kaimyna Zylinka ir norėjo prispirti sawo tikraji wyra, idant tas priimtu pas 'skwajeri' atsiskyrima. Užpykęs tuomet wyriszkiis sudauzo sawo wisus baldus ir wiska, kas tik po koju ano pasipynė. Antroj dienoj sugryžta permauduota anojo mylima draugė ir po trumpai walandai atslenka wežimas su naujais baldais

Nauja pacziukė — nauji baldai, ir naujas wisiszka! gywenimas prasideda — laimė wėl pražydzia namuose

Brolei! kas czia kaltas? man rodosi, kad mės esame kalcziauseis isz tos priezasties, kad nesirupiname apie apszwietima patys sawęs ir pažinima žmogystos; matome, kad žmogus be jokio apszwietimo daug blogesnis stojasi už ana gywuoli, kuri mės wadiname neprotingu. Argi atsirastu tarp musu taip daug gėdingu paleistuwystu, jeigu mės turėtumė melietuwiszka kuningėli, kuris mus prigimtoje kalboje mokiandamas atwestu ant tiesesnio kelo ne kad szendien klaidžiojame. Argi atsirastu tiek Kielu, Skidułskū, A...sku ir t. Argi neduotu mums gera patarima lietuwiszkas kuningėlis, kaip tas begėdsziskas swetimszłowiszkas bjaurybes galėtumėme praretinti. Lanarkewyczius tyli apie tai, jis dabar turi gana darbo su Paukszczio paklode, rėdoma jo pamokslaraszio nėkso Baczkauksio, kuris po jo ake nudailino už altoriaus gywa apasztalėli.

Pauksztis didele gėda padarė lietuwininkams Amerikoje iszleisdamas i swėta toki netikusi jowala, primdamas toki kwaita žmogū už rėdytoja, be jokio pradinio mokslo, ir dar susiwalkiojusi no galwos iki kulniu. Argi mės lietuwininkai galime tikėtiesi kokio gero buwio, jeigu wienas laikrasztiš rodydamas tiesu kela szaukia mus, idant atsibustumė mės isz suunkaus miego, o antrasis taip wadnamas 'Wienybė', kuris silpna tik apdangala turilietuwystės, traukia už pasamonu i szuntaki ir lipdo wėl akis i snauduli. Netikiu ar Baczkauksui nusiduos nors pora lietuwiszku awinu parduoti pigei arba atiduoti ant aukos lenkams. Jeigu nauja paklodė jau suskidusi, tai neilgai trukus ji ir susidėwės, ir teks lenkui ar žydui ant skudurniszkos kupczystės. Wiskas ant szendien, kitakart daugiau pasznekesiu.

A. Meszkus.

✕ Gromata isz Suwałku, 5.II.86.

Garbingi Wiengenczei! Amerikos draugystė apsergėjimo gywenimo, wadinama 'Naujas Jorkas', pereita meta tapė užtwirtinta Rusiszkos wyresnybės su pawelyjimu daryti operacijas pas mus per iszrinktus agentus. Ant lenku karalystės jau radosi agentu Warszawos K. Radkiewyczius, o ant Lietuvos lyg sziol dar negirdėti, Staczei sakant minėtas Radkiewyczius apglėbsz ir Suwałku rėdyba, rokuojama orie Lenkijos, tada kaip žieminė dalis musu rėdybos priklausu musu proseniams.

Matome, jog swetimose szalyse isikuria greitai wisokios draugystės naudingos dėl žmoniū, o pas mus tokiuose dalykuose sunkei miega, tik isz priezasties apsunimo wargais. Bet dabar ir czia artojelei kyla ir griebiasi prie wisko: taigi bene butu naudingū musu brolams apsisergėti sawo gywasti no wisokiu nelainiū, kokios labai tankeiatlanko. Zinoma gerai kad sułauktumėme skania nauda medegiszkam gywenime, aksztinantis lygei ir dwase. Brolei musu tik isz sawo tamsumo bijosi iszdawinėjimo piningu ant tokiu dalyku, o tankiaus ir dėlto, kad lieka prigaudinti swetimtaucziū. Turėdamas wilti ne lūpti no ju skura, o tik duoti roda ir parodyti kela, tai tada tikrai rastuosi tokie kaimionis o lygei ir ponai, kurie geidautu apsergėti sawo gywasti. Prie tam praitintuosi ir prie skaitymo nors istatymu draugystės, raszytu sawiszkoje kalboje; kningos dwasziskas intalpos nugriso, o kningas iszėjusias ir apgarsintas kaip Auszroje, taip lygei ir kituose laikraszcziuose ukininkai mažai wartoja. Dėl szito wisko yra labai reikalingas agentas, kuris žinodamas uždawimus draugystės galėtu plėkszti reikalus pasakytos draugystės. Asz turėdamas ta wilti ir rokuodamas atneszti nauda kaip draugystei taip lygei ir sawo brolams, norėcziau paimti agentura ant Suwałku rėdybos ir wisos Lietuvos. Jis

gywendami Suwienuotose Walstijose ir turėdami ipłaukimą Naujorke tikiu, kad norėsite padėti wiengencziui o lygei ir kitiems musu brolams, kurie prie jusu szauksiesi wisuose reikaluose ir weikaluose. Kitos tautos, kaip wokie:ziu, turi draugystes dėl padėjimo sawo brolams Amerikoje; mės ir tarime Amerikoje draugystes, bet nežinau, ar tokios kaip wokiecziu. Praszymas yra toks: atidalyti Lietuwa no Lenkijos agenturos; padaryti Lietuwoje ir lietuwininka, kuris jaustu wargus wiengencziū ir turėtu susineszima tiesioginiu kėlu su draugyste Naujorko, kur turėtu pasidaryti skyrius lietuwiszkas dėl reikalū Lietuvos. Jei toks projektas Amerikos lietuwininkams patiktu, tai butu gerai susineszti su wirszininku tos draugystės atidengti agentura, susitaike ant wisko duotumėte kuomi greicziausei garsa. Kad esmi tikru sunumi numylėtos Lietuvos, tai nerokuoju už reikalinga apie tai daug raszyti: wienu žodžiu wisi garbingi wyrai musu rėdybos manę pažysta. Wargai Lietuvos lygeiir man apėina ir newiena nakti dusauju. Atkelawęs i Suwałkus isz Lietuvos nesenei spējau geriausius wyrus surinkti i wiena buri ir gražei pasirupinti kaip apie reikalus tėwynės taip lygei ir garbingus wyrus.

Daugel yra pas mus naujienu: o swarbiausia szios walandos tai prowa dwieju apgyneju: lietuwininko ir lenko apie 200 tukstancziū rublu; isz szios prowos matome, ką szneka apie mus kitos tautos; garsa tolimesniame czėse paduosiu.

K. Tėw.

ZINIOS.

Springfield O. Karta jau buwo raszoma L. Balse apie lenku razbaju Toledo s. Jadwygos parapijonu, kad prieszininkai kuningo Lewandowskio kitaip negalėdami ji iszkelti isz tos parapijos, tai dinamytu iszsodinti norėjo, ale nenusisekė laimingai dinamitoriams. Kuningėlis sulaukęs nedėlės isz to džiaugsmo dawė graudu pamoksla sawo wėrnėmsiems. Kad taip kłausytoju szirdelės isznoko rustumu ant dinamitoriu, tuojaus iszėję užpuolė ant rokuojamu dinamitoriu, kaip Zalesewski; iki palicija pribuwo, jau Zalesewskis lawonu tapė; o galwažudžei tapė paimti i kalėjima ir 6 d. wasario atswėrė sudas teisybės už galwažudyste; pripuola Dolinskiui ir Slowinskiui po 15 metu, Steffinskiui 6 metus, Czerwonocybulskui 3 metai, Komorowskiui 1 metas. Tai szie ras i Amerikoje Siberija Ohios Penitentiary'je, kur da sunkiaus yra, nės tame kalėjime newalė yra nei kalbėti ir užprasikaltimus sunkei koroja, elektrybe plaka; kuris syki buwęs po kora, antra saugojasi papulti.

18 d. wasario. Toledo s. da lenku kraujas neptsilowė tekėjęs už ta pereitos wasaros bunta; koktu yra žiurėti ant szio obrozo, kuris szia nakti tikosi, wėl antras buntas pakilo ir iki palicija su syla pribuwo ir patrolės wežimais, jau s. Jadwygos bažnyczia liepsnos apskuko isz wisu pusiu, ir sudegino prieszininkai. 140 žmoniū aresztawota, kuriu wardus nepritinka paduoti. Tai kokie anie rodakai yra, kurie nori mums užsimesti, geriaus ju nepažinti, o sawogante ir lietuwyste szenawoti.

A. Sakalas.

Isz Italijos raszo, kad ten darbininkus pulkais sodina pulkais i kalėjima už bunta, labiausei kelama aplink Mantuos mēsta; ten darbininkas per diena uždirda tik 14 centu!

Gelezinkelinistinklas Suwienuotu Walstiju sawo ilgumu pereina Auropa. Galop 1884 m. Suw. Walstijos turėjo 125.379 myles geležinkelo, o Auropa tik 117.567; o ant galo 1885 m. Suw. Walstijos turėjo 128.492 myles. Anropoje turi daugiausei Wokietija, nės 22.813 mylu; paskui eina Prancu zija, Britanija ir Airija, Rusija, Austrija, Italija; o Graikija turi tik 14 mylu! Isz wiso antswėto ilgumas geležiniu kėlu dabar isznesza apie 300 tukstancziū mylu.

Karalėnei Anglijos buk pasisekę sutaikinti Graikija su turkais. Taipogi Bulgarija ir Serbija bene nusiramins: Bulgarija nereikalauja kasztu wainos no Serbijos, o Serbija atsižada no padidinimo sawo žiamės ir pripažysta susiwienyjima Bulgarijos su rytine Rumėlyja.

Prancuzijoje J. Napoleon apgarsino protesta priesz ketinama iszwaryma prancuziszku „princu; tai esą neteisinga priesz Bonapartistus, kuriu prosenei kowoję už rewolucija. Prieg tam ji sako, kad no parlamento turi buti atimtatiesa rinkimo prezidento wisuomenės, o tauta pati turinti nusikirti sawo wyriausi urėdininka.

Londone Anglijos darbininkai daro kersztawimus priesz piningius, nės jiems truksta duonos ir nekur darbo negauna. Taigi newien Suw. Walstijose, bet wisur ant swėto yra wargu gywenti, ir bus wargai, iki darbininkai wisi nepasidarys darbadaweis, iki 'bossai' neisznyks, iki žiamė ir iszdarbinei irankei neprigulės wisai draugijai. Ir czia Suw. Walstijose darbininkai wisur taisosi i sukilima, ir ant 1 d. gegužės rengiasi pakelti labai dideli žmoniu pamiszima. Duok Diewe, kad wisi darbininkai laikytuosi drauge.

BALUS! BALUS! BALUS!

atsiprowys dėl gero draugystės Liet. Balso, i kuri labai gražei užpraszone brolus lietuwininkus nepatingėti ateiti ir pasilinksminti toje draugystėje kaipo pakėlime tautos ir patys sawęs; susirinkkiamie gražiu apsiėjimu pirma syki pasirodyti swėtui. Jeigu lietuwininkai nesigaili centu ant wokiszku ir lenkiszku balu ir pikniku, tai czia ant sawo wien gymiu ir gėda butu apsileisti. Balus taip wadinamas:

First annual Ball of the Lithuanian Society

ant salos Schlegel Hall, South Frederick str., Baltimorėje seredoje 3 d. kowo 1886 m.; prasidės szokei no 8 adynos wakare iki 5 ryto. Tiketis kasztuoja tik 50 centu dėl waikino ir mergos ar moterėlės. Sala yra neiszpasakytai graži. Prižiurėtojeis balaus yra tie: Prezidentas Silwestras Kolyta, Kasėris Jurgis Sawukaitis, Marszalka Baltras Zolynas, Sekretorius Wytantas Raźmierskis. Ant balaus užpraszo

KOMITETAS.

Dėl padarymo žirgwaikio dawė:

Naujorke po 25 centus: Wl. Walteris, K. Anskaitis, J. Butkus, Jonas Kilikewyczius, Kr. Szwirmickas, J. Dzidolikas, W. Džiankauckas, J. Juszkewyczius, W. Degutis, A. Awizienis, Pr. Baczinskas, J. Paplauckas, A. Anskaitis, Jonas Krakauckas 15 c., ir lenkas Jan Wojtaszek 25 c.

Szenandoryje: po \$1: J. Szaltinskas, L. Ambrasas, J. Aleksaitis; po 50 c.: D. Malinauckas, P. Užporas, M. W. Janozaitis, A. Waitkewyczius, J. Nanjunas, K. Malinauckas; po 25 c.: M. J. Andriukaitis, J. Gegždis, J. Miknaitis, Alena Janszaitėnė, M. Arminaitis, J. Sakalauckas, P. Biazgėla, K. Raisa, K. Paplauckas; po 10 c.: J. Auza, B. Sirimas, J. Berdickas, A. Bridzius, J. Szimanskis, J. Bernotas J. Zygmantas; J. Szimanskas 20 c. ir K. Latonis 30 c.

Už toki dosnuma brolu dėl ženklė Lietuwos rėdytė L. Balso nuoszirdžei pasidėkwoja; toks brolu spėjusmas rodo, kad Lietuwa nenori draugytės swetimgencziu, musu tauta marinancziuos; durs ir tai lenkams i akis.

WINCO JUSZKAUCKO SALUNAS

Czia yra prieiga lietuwininku, nakwynė, geri gėrimai (wynas, likieris, lagerinis alus), gardus užkandys ir užsi-rukymas geru cigaru. Naujas Yorkas.

262 East Broadway, ant zampo Montgomery str.

W. JABĖLONSKIO

Lietuwiszkas Salunas

czia rasi biljarda, atsigėrsi wynuczio, szalto aluczio ir užsi-rukyti gausi skanu cigarėli.

34 Hester street

Naujame Jorke.

LIETUWININKAJ PAS LIETUWININKAI!

Rasite szalto ir gero alaus skanaus wyno ir likieriu mano salune; tajpgi ir biljarda.

Jonas Butkauckas

228 Stanton st. arti Pitt st. Naujas Jorkas.

PIUS PASIACKAS

tikras agentas Singers Co siuwimo maszinu.

Lietuwininkaj norėdami gauti maszinas tajp kriauciszkas kajp ir del namu darbo, praszau, atsiszaukkite ing mania, o wisados pigiau pirksite. Gywenu: 68 Forsyth str. N. Y.

Office 34 Union Square, N. Y.

Didelė krautuwė nauju drapanu krome M. GOLDSZTEJNO,

26 South Main Street Shenandoah Pa.

Mano taworaj yra wisi nauji, o prekia pigiausia; taworaj yra iszkloti ant staļu, ir koźnas juos gali apžwalgti be pagėlbos parduodancziwo. Musu krome nėko negalima yra nuderėti, nės neužsiszaukiame nėko per wirszu. Už sawo tawora ranczyju. M. Goldsztejnus.

Naujas drabužiū kromas L. GOLDINO,

19 South Main Street Shenandoah Pa.

Didelė krautuwė marszkiniu, skrybėlu, dziegorėlu, len- ciugėlu; drapanos wajku ir wyru. Už gera tawora prekia pigiausia. O jeigu butu kur taworas negeras, asz už ji gražinsiu piningus atgal, kad bus taworas man sugražintas.

L. Goldinas.

MAJNERIU SALUNAS.

Darbininkaj norėdami gauti darba anglakasyklose gaus gera roda pas mania. Łajkau alaus, likieriu ir wynu. Lietuwininkaj gali gauti nakwyne.

JONAS MATULEWYCZIUS.

Shenandoah Pa East Centre strett,

A. OWENS,

No 18 ir 20 S. Main str. Shenandoah Pa.

Krautuwė miļu, mėsos, szieno, taipogi ir kitokiu daigtu tinkamu prie namu ir staļu. Taipogi didelė wirtynė pigiu materiju dėl drapanu. Teisinga woga ir pigiausia wieta dėl lietuwininku. Eikit ir persikanokit!

LEVY REFOVICZ

10 S. Main str. Shenandoah Pa.

Jeigu norite pirkti pigei ir gera tawora, atekite pas mania; asz parduodu drapanas, skrybėles, kepures, marszkinis ir kitus taworus dėl wyru. Tawora galima derėti; netinkanti tawora atgal priimu. Taworai mano pigus per tai, kad sawo namus turėdamas nėkam randos nemoku.

MILAUCKO KROMAS

ant Centre str. Shenandoah Pa.

Łaikau wisokiu gatunku miļu, mėsą, sudytę, rakytę ir wisokius walgomus daigtus, kelniū, marszkiniu, pfunksnu, dziegoriu, kaldru, lampu, wėdru ir tt. Kas tik ko pareikalas, pas mus ras, ir daug pigiaus wisę parduodame ne kad musu kaimynai. Atėję apszinaimykite!

Milauckas ir Sunus.